

Отже, дослідження експериментально довело існування специфічної ритмічної одиниці – сходинки. Наші спостереження показали, що сходинка – це не лише об'єднання синтагм. Ця ритмічна одиниця створює семантико-ритмічний каркас дискурсу, що дозволяє нам розглядати її як текстотвірну та текстооформлюючу одиницю. Більш того, отримані результати показали, що ритм є специфічним засобом організації просторово-часового континууму політичної промови. Водночас було встановлено вирішальну роль ритму в забезпеченні когерентності та композиційно-сислової цілісності дискурсу.

Такі спостереження дають підстави для певних висновків з дослідження ритму смислової організації тексту і зумовлюють перспективи подальшого дослідження ритму як лінгвістичного феномену зі специфікою просодичної актуалізації у монологічному дискурсі іншої комунікативно-прагматичної орієнтації.

Використана література:

1. Антипова А.М. Основные проблемы в изучении речевого ритма// Вопросы языкознания. – 1990. – №5. – С. 124-134.
2. Бишук Г.В. Ритмічна модель англомовного художнього тексту (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі соціально-психологічних оповідань письменників ХХ ст.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2003. – 20 с.
3. Москальчук Г.Г. Структура текста как синергетический процесс. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 296 с.
4. Потапов В.В. Контрастивное исследование речевого ритма в диахронии и синхронии: Дисс. ... докт. філол. наук. – М., 1998. – 463 с.

*Волощук І.І.
Ніжинський державний
університет імені Миколи Гоголя*

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ІРОНІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Складність смислового аспекту повідомлення, покладеного в основу спілкування, визначається не тільки кількістю експліцитно представлених предикативних одиниць, але й асоціаціями, які збагачують смисл висловлювання без збільшення його обсягу. Так, О. О. Потєбня вказував на можливість включення до іронічного висловлювання тропів [5, 137-139], які доповнюють його змістовний аспект, несуть додаткову інформацію про ситуацію. З аналізу фактичного матеріалу маємо підстави стверджувати, що у смислову структуру іронічного дискурсу справді спостерігається включення метафор, порівнянь, багатозначних слів тощо. Наявність виразних засобів доречно розглядати як якісну характеристику його денотативного аспекту.

Увагу дослідників привертали мовностилістичні засоби вираження іронії [8; 6] у художньому тексті. Не залишився поза увагою науковців аналіз стилістичних засобів у дискурсах різного типу [4]. Актуальність статті полягає передусім у необхідності подальшого дослідження значущості іронії у художній літературі, у системному, комплексному вивченні стилістичних засобів її реалізації у художньому дискурсі, що сприятиме всебічній інтерпретації англомовних художніх творів.

Стаття ставить за мету системно висвітлити стилістичні засоби реалізації іронії в англомовному художньому дискурсі. Тому наше завдання полягає в аналізі найпоширеніших стилістичних прийомів, які впливають на інтенсивність актуалізації

іронічного смислу.

Аналіз матеріалу текстового корпусу дає підстави констатувати, що в іронічних ситуаціях, які зустрічаються в дискурсі сучасної англійської мови, одним із найпоширеніших засобів є мовленнєвий повтор. Під повтором традиційно розуміють кількаразове вживання одного текстового фрагменту (часом видозміненого). Дослідники [6; 7] відзначають, що повтор мовної одиниці завжди виконує особливе комунікативне завдання, причому мовна одиниця не залишається тотожною самій собі, вона може частково змінити предметно-логічне значення, а в окремих випадках перетворюється у свій антонім, що лежить у основі іронічного зображення. У рамках художнього дискурсу поступове нагромадження лексичних одиниць чи синтаксичних конструкцій веде до якісно нового переосмислення інформації, як у наведеному нижче уривку, в якому йдеться про небажання зустрітися з представниками своєї національності, проживаючи в іншій країні: *“Where we had to do the Irish person meets other Irish person abroad thing. Which involved first of all pretending that we hadn’t realized the other was Irish. Then we had to discover that we had been brought up two minutes’ walk from each other, or that we’d gone to the same school, or that our mothers were each other’s bridesmaids, or that his older brother had gone out with my older sister, or that when our dog got lost his family found it and brought it back, or that my father once drove into the back of his father’s car and they had a row on the Stillorgan dual carriageway and they were both due up in court for causing a public affray, or whatever. But our paths would have already crossed in some way, of this there would be no doubt”* [2, 44].

Асоціативні зв’язки в межах одного абзацу поєднуються сполучником *or that* (5 випадків), та синонімічно інтенсивнішим *or whatever*. Легка гумористична іронія виникає ретроспективно під час накопичування однакових синтаксичних конструкцій – не варто відмовлятися від свого коріння і робити вигляд, що належиш до іншої нації.

На складність смислового аспекту іронічних висловлювань впливає також вживання багатозначних слів. Особливе значення має каламбур, комічне обігрування багатозначності слів чи омонімії, що може створювати чи підсилювати ефект іронії. У наведеному нижче дискурсі мова йде про тематику журнальних статей, в яких автори обговорюють питання і використовують термінологію, не будучи достатньо обізнаними з проблемою: *“An English reviewer writing in a literary journal the very name of which is enough to put contradiction to sleep, has said of my writing, “What is there, after all, in Professor Leacock’s humour but a rather ingenious mixture of hyperbole and myosis?”* [3, 124].

Myosis (мед.) – болоче звуження зрачка. Лікок жартівливо обігрує значення цього слова, протиставляючи йому *hyperbole* і користуючись тим, що слово *myosis* є близьким за звучанням до стилістичного прийому – *meosis* – фігура мови, зворотня до гіперболи, зменшення, отримує прагматичний ефект – іронічний сміх над неграмотними людьми, які, проте, любляють критикувати інших.

Інтенсифікаторами іронії можуть також виступати риторичні запитання. За характером вираженої ними комунікативно значимої інформації риторичні запитання є по суті не запитаннями, а емоційно-експресивними повідомленнями, які являють собою емоційно марковані критичні судження. У такому запитанні переосмислюється граматичне заперечення питальної форми, що протистоїть лексичному змісту контексту. Про іронічний характер риторичного запитання свідчить той факт, що відповідь на нього у прямому, неіронічному значенні не містить нової для адресанта інформації. Мовець апелює до ситуації, в якій недоречним є її запит, як у роздумах романтика Іво Палаззі над тим, як пов’язуються між собою характер та світогляд людини та її національна належність: *“Ivo adored women. And to him they were all beautiful, from the putane who plied their ancient trade*

along the Via Appia, to the high-fashion models strutting along the Via Condotti. The only girls Ivo did not care for were the Americans. They were too independent for his tastes. Besides, what could one expect of a nation whose language was so unromantic that they would translate the name of Guiseppe Verdi to Joe Green?" [5, 33].

Наявність алюзії у риторичному запитанні додатково імплікує іронічну оцінку модальність – критичне ставлення до американської нації, яка вважає себе кращою та розумнішою за інші.

Для вираження іронії широко використовується також порівняння. Предмети, що порівнюються, не ідентичні повністю, мають лише віддалену схожість, і констатація їх часткової тотожності дає нове сприйняття предмета. Іронію, виражену за допомогою двостороннього порівняння дівчинки з айсбергом, спостерігаємо у такому дискурсі: *"A particularly poisonous little girl might sting me into saying, "Fiona has the same glacial beauty as an iceberg, but unlike the iceberg she has absolutely nothing under the surface." I think I might enjoy writing end-of-term reports for stinkers in my class" [1, 9].*

Схожість із айсбергом кваліфікується за дихотомією *гарний/негарний* (the same glacial beauty as an iceberg) і несхожість за дихотомією *розумний/ нерозумний* (unlike the iceberg she has absolutely nothing under the surface). Підтекстом іронічної оцінки є *"насправді розум у дівчинки відсутній"*.

Одним із дієвих та поширених засобів вираження іронії часто є метафора. У традиційній стилістиці [2; 3; 9] метафора трактується як *"приховане порівняння, що здійснюється шляхом застосування назви одного предмета до іншого і виявляє таким чином якусь важливу рису іншого"* [1, 83]. Однак, визначення метафори як перенесення значення за схожістю з лінгвістичного погляду є неточним, оскільки значення не переноситься, слово зберігає його, але на основне номінативне накладається довільне контекстуальне значення. У цьому полягає семантична двоплановість метафори. Особливість іронічної метафори полягає в тому, що об'єктами розгляду часто стають найнесподіваніші предмети. Іронія висловлювання часто утворюється невідповідністю рівня поетизації до конкретного об'єкта. Уведення метафори з гіперболічним відтінком підтверджує наявність іронічного смислу: *"Who made you the luggage Nazi?" I'd bitched at him after he'd pointed out that I didn't need more than two pairs of sunglasses and I certainly wasn't going to wear a winter coat" [4, 6].*

Прохання Ділана не брати в дорогу занадто багато речей викликає в Еді іронічну асоціацію з нацизмом, звідти виникає метафора *"luggage Nazi"* – буквально *"багажний нацист"*. Іронічна метафора зближує непорівнювані на перший погляд об'єкти, викликає несподівані асоціації, і чим більша ця невідповідність, тим сильніший її іронічний потенціал.

Ефективним інтенсифікатором іронії може бути й гіпербола, яку визначають як *"свідоме перебільшення, що підвищує експресивність висловлювання, надає йому емоційний характер"* [1, 84]. Цікавими є випадки подвійного стилістичного прийому, де задля створення іронічного ефекту автор використовує поєднання стилістичних засобів, наприклад, гіперболічне порівняння: *"When I finally stumbled back into the waiting-room to Margot, my mouth felt as if it had been run over by a truck, but the toothache had gone and I was triumphant" [2, 339].*

Рейчел порівнює свій стан після видалення зуба з наїздом на рот вантажівки. Поєднання гіперболи й порівняння створює іронічно-гумористичну оцінку ситуації, в якій знаходилася дівчина після відвідування стоматолога.

Літота являє собою кількісне применшення однієї з якостей об'єкта і також може

виступати інтенсифікатором іронічного ставлення мовця. Засобом вираження навмисного применшення може бути вживання предиката з запереченням чи модифікація предиката за допомогою градуйованих прислівників *exactly, nearly, pretty, partly, practically, more or less, a bit*. У прикладі з оповідання С. Лікока відображена критика підручників скороченого типу, так би мовити, універсальних: *“An education, when it is all written out on foolscap, covers nearly ten sheets. It takes about six years of severe college training to acquire it. Even then a man often finds that he somehow hasn't got his education just where he can put his thumb on it. When my little book of eight or ten pages has appeared, everybody may carry his education in his hip pocket”* [3, 40].

За допомогою літот *nearly ten sheets, eight or ten pages, everybody may carry his education in his hip pocket*, де автор цілеспрямовано применшує розмір існуючих навчальних посібників, виражається іронічне ставлення до системи швидкої освіти.

Зевгма як стилістична фігура виникає при об'єднанні однорідних членів одним присудком, який стосується тільки одного з цих членів. Автор наведеного нижче прикладу дає іронічну характеристику персонажу в цілому, описуючи тільки його зовнішність: *“Kafir was the Turkish sales manager for Roffe and Sons. He was a short, swarthy man who wore diamonds and his fat belly like proud ornaments”* [5, 19].

Несподіване поєднання в одному контексті різних іменників (*wore diamonds and his fat belly*), прирівнюючи діаманти і товстий живіт до гордої прикраси, створює іронічний ефект від сприйняття пихатого менеджера.

Негативно заряджені лексичні одиниці відрізняються особливою емоційністю й стилістичною маркованістю. У поєднанні з лексемами позитивної оцінки вони створюють стилістичний прийом – оксиморон, що є ефективним засобом актуалізації іронічного смислу:

“Would you like to hear the song about 'difficulty'?”

“I should be fascinated,” the Trunchbull said in a voice dripping with sarcasm.”

“Here it is,” Nigel said. “Mrs D, Mrs I, Mrs FFI, Mrs C, Mrs U, Mrs LTY. That spells difficulty.” “How perfectly ridiculous!” snorted the Trunchbull. “Why are all these women married? And anyway you're not meant to teach poetry when you're teaching spelling” [1, 147].

Місіс Транчбул використовує іронію, спілкуючись із дітьми, і відчуває свою перевагу над слабкішими за себе: *“I should be fascinated,”* – гіпербола, *“How perfectly ridiculous!”* – оксиморон, *“Why are all these women married?”* – риторичне запитання. Та читач, ретроспективно оцінюючи ситуацію, сприймає авторську оцінку модальність, зокрема самодурство й невігластво директриси та її жорстоке ставлення до дітей, що викликає гірку іронію та співчуття.

За спостереженнями, з арсеналу синтактико-стилістичних засобів англійської мови в іронічному дискурсі широко використовуються повтор, метафора, порівняння, гіпербола, метонімія, літота, зевгма, оксиморон, риторичні запитання, алюзія. На наш погляд, важливим є висновок про те, що з метою вірної інтерпретації читачем художнього дискурсу автор твору поєднує одночасно різноманітні засоби емоційно-оцінного впливу на читача. Вважаємо, що питання, порушені у проведеному дослідженні, можуть бути предметом окремого вивчення в художньому дискурсі різних жанрів.

Використана література:

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка: (Стилистика декодирования): 3-е издание. – М.: Просвещение, 1990. – 300 с.
2. Вежбицкая А. Сравнение — градация — метафора // Теория метафоры – М.: Прогресс, 1990. – С. 133-152.

3. Кіс Т.Є. Формування метафоричної парадигми у процесі еволюції базової метафори // Мовознавство. – К., 2000. – № 4-5. – С. 52–60.
4. Крючкова П. Г. Використання стилістичних засобів в авторитарному дискурсі // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. ст. – Випуск 6. – К.: Вид. центр КДЛУ, 2001. – С. 130 – 133.
5. Потебня О.О. Естетика і поетика слова: Збірник. – К.: Мистецтво, 1985. – 302 с.
6. Походня С.И. Языковые виды и средства реализации иронии. – К.: Наук. думка, 1989. – 128 с.
7. Пришляк Л.Б. Повтор як засіб експресивного синтаксису поетичного мовлення 60-х років ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Донецький нац. ун-т. – Донецьк, 2002. – 20 с.
8. Шонь О.Б. Мовні засоби вираження іронії в американській малій прозі // Іноземна філологія. – Львів, 2002. – Вип. 112. – С. 212-219.
9. Backman G. Meaning by Metaphor. An Exploration of Metaphor with a Metaphoric Reading of Two Short Stories by Stephen Crane. – Stockholm: Almqvist & Wiksell intern., 1991. – 203 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Dahl R. Matilda. – L.: Penguin Books Ltd, 1997. – 240 p.
2. Keyes M. Rachel's Holidays. – L.: Penguin Books, 1997. – 627 p.
3. Leacock S. Perfect Lover's Guide and Other Stories. – M.: Foreign Languages Publishing House, 1960. – 352 p.
4. Manning S. Diary of a Crush American Dream. – N.Y.: Omnia Books Ltd., 2001. – 94 p.
5. Sheldon S. Bloodline. – L.: Pan Books Ltd, 1979. – 302 p.

Гулей М.Д.

Донецький інститут соціальної освіти

**МОВНІ ОСОБИСТОСТІ ПРОМОВЦІВ
У ФРАНЦУЗЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ
ЧАСІВ П'ЯТОЇ РЕСПУБЛІКИ**

Постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок з науковими завданнями. При вивченні французького президентського дискурсу насамперед привертають увагу проблеми, пов'язані з дослідженням мовленнєвої діяльності французьких президентів із урахуванням їхніх соціальних, психологічних і когнітивних особливостей. У цьому зв'язку на перший план виходить такий термін, як “індивідуальний стиль спілкування” та пов'язане з ним поняття “мовної особистості”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мовної особистості й індивідуального стилю розглядалась багатьма дослідниками, зокрема В.В.Виноградовим [3, 4], Ю. М. Карауловим [6], Г. І. Богіним [1, 2] та ін. На сучасному етапі проблематика, пов'язана з вивченням мовної особистості, розроблялася з урахуванням прагматичних досліджень, орієнтованих на суб'єкт спілкування.

У цій статті ми не ставимо за мету всебічно проаналізувати мовні особистості всіх французьких президентів часів П'ятої Республіки, а лише двох президентів, які, на нашу думку, найяскравіше уособлюють минуле й сучасне французького президентського дискурсу, зокрема Шарля де Голля й Жака Ширака. Мовні особистості цих промовців є цікавими передусім із прагматичного боку, тобто як ініціатори повідомлення (тексту президентської промови). Отож, **мета статті** – охарактеризувати мовні особистості Шарля де Голля й Жака Ширака у лінгвопрагматичному аспекті.

Проведене в статті дослідження зумовлено спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на вивчення глибинних зв'язків між риторикою, стилістикою, когнітологією й аналізом дискурсу, що визначає необхідність розгляду лінгвопрагматичного аспекту